

CONTRIBUȚIA SOCIALIȘTILOR ROMÂNI LA ÎNFĂPTUIREA UNIRII TRANSILVANIEI CU ROMANIA

O investigație în fenomenul istoric atât de important cum a fost actul Unirii ne conduce la constatarea evidentă că el a avut loc în condițiile afirmării din ce în ce mai pregnante a rolului proletariatului, forța cea mai înaintată a societății, purtătoarea consecventă a idealurilor de progres, de eliberare socială și națională a poporului român. „Prin natura sa de clasă — arată tovarășul N. Ceaușescu —, prin locul său în producția materială, proletariatul devine exponentul aspirațiilor întregului popor muncitor, interesele sale corespunzând pe deplin cu interesele tuturor oamenilor muncii, cu cerințele obiective ale dezvoltării societății”¹. Evident că această caracteristică își va pune și mai mult amprenta asupra evenimentelor istorice din deceniul al doilea al secolului nostru.

Mișcarea muncitorească din Transilvania și de pe întreg cuprinsul țării noastre se afirma cu putere către sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Crearea, începând din anul 1890, în Transilvania a organizațiilor locale ale Partidului Social-Democrat, iar în 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, intensificarea relațiilor dintre socialiștii din România și cei transilvăneni, răspîndirea largă a marxismului în mișcarea muncitorească, lupta unită a proletariatului de diferite naționalități „au constituit factori care au favorizat dezvoltarea mișcării muncitorești, crearea unității naționale a poporului român”².

Contradicțiile interne sociale și naționale ale imperiului austro-ungar, șubrezenia sa lăuntrică s-au manifestat cu atîta putere, încît în perioada primului război mondial ele acționau și pregăteau prăbușirea lui inevitabilă, fapt realizat de masele populare de diferite naționalități în 1918. Fără îndoială, insuccesele și catastrofele militare ale armatelor austro-ungare pe diferite fronturi de luptă au accelerat descompunerea și dezagregarea acestui colos social construit pe baza asupririi sociale și naționale a popoarelor.

Necesitatea istorică obiectivă a eliberării popoarelor, scuturarea jugului asupririi naționale și formarea de state naționale independente și suverane erau pe primul plan al preocupărilor, luptelor și aspirațiilor seculare ale maselor din imperiul austro-ungar. Aceste mișcări au devenit atât de ascuțite în ajunul primului război mondial, încît nu întîmplător V. I. Lenin s-a ocupat de problema națională și de latura ei principală — constituirea statului național — tocmai în perioada aceasta, elaborînd lucrări ca „Note critice în problema națională”, „Despre dreptul națiunilor la autodeterminare”, „Despre problema națională și național-colonială” etc., atât de valoroase în definirea liniei strategice a partidelor muncitorești. În una din lucrările amintite, V. I. Lenin arăta că, „Întrucît burghezia națiunii asuprite luptă contra celei asupritoare, sîntem totdeauna, sîntem în orice caz, și mai hotărît decît oricine, pentru, căci noi sîntem cei mai curajoși și cei mai consecvenți dușmani ai asupririi... dacă nu vom lansa lozinca dreptului la despărțire de stat și nu vom face agitație în favoarea acestei lozinci, vom face nu numai jocul

¹Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, București, 1966, p. 13.

² *Idem*, p. 17.

burgheziei, dar și al feudalilor și al absolutismului națiunii asupritoare³. Desfășurarea evenimentelor istorice, asupra cărora masele populare și-au pus definitiv amprenta, a determinat în anii de sfârșit ai războiului, pe ruinele imperiului, apariția unor state noi, cum a fost Cehoslovacia sau desăvârșirea unității naționale în Iugoslavia și România.

Intensificarea mișcărilor revoluționare interne, înfrângerea armatelor puterilor centrale pe front au dus în cele din urmă la prăbușirea monarhiei austro-ungare în octombrie 1918.

O mică parte a burgheziei și moșierimii române a fost împotriva luptei generale a maselor populare din Transilvania, pentru eliberarea lor națională și mai ales socială. Spre deosebire de atitudinea reacționară, înapoiată a unei părți neînsemnate a burgheziei și a moșierimii, o altă parte, cu vederi democratice, formînd majoritatea, milita deschis pentru despărțirea Transilvaniei de Austro-Ungaria și unirea ei cu România.

Radicalizarea unei însemnate părți din rîndurile burgheziei române din Transilvania și încadrarea ei în planul general al mișcării maselor spre eliberarea lor națională și socială este rezultatul luptelor întregului popor român, intensificate mult în lunile octombrie și noiembrie 1918. Ele au zguduit de fapt și au zdrobit în cele din urmă din temelii edificiul șubred al aparatului de stat austro-ungar.

O caracteristică a luptelor revoluționare din Transilvania în perioada respectivă constă în aceea că ele sînt pătrunse tot mai mult de formele și metodele de acțiune proletare, cum ar fi grevele generale, mitingurile, adunările de protest, manifestațiile de stradă, care vor imprima fără îndoială procesului revoluționar profunzime și o înaltă combativitate.

Muncitorimea din Arad a organizat la 10 octombrie 1918 o mare demonstrație, la care au luat parte peste 2.000 de muncitori, dintre care 600 muncitoare textile care rămăseseră fără lucru. Îndreptîndu-se spre primărie, muncitorii au scandat lozinci cu un pronunțat caracter de revendicări politice: „Jos războiul, trăiască pacea!“, „Vrem pîine și pace!“. „Drepturi pentru popor!“, „Vrem un stat democratic pentru popor!“⁴.

Acțiuni asemănătoare, îndreptate împotriva autorităților de stat austro-ungare, au avut loc în zilele de 6 și 20 octombrie 1918 la Timișoara, unde muncitorii au organizat puternice demonstrații. Cu ocazia mitingurilor și demonstrațiilor care s-au ținut lanț în întreaga perioadă a lunii octombrie 1918 în orașele Timișoara, Arad, Lugoj, Hunedoara, vorbitorii români, maghiari și germani cereau instaurarea unui guvern democratic și încheierea imediată a păcii. Aceeași poziție, îndreptată mai ales împotriva vechilor autorități austro-ungare, au avut-o mișcările desfășurate în regiunile miniere din Munții Apuseni (Brad, Zlatna, Cozlea ș.a.) și din Valea Jiului (Petroșani, Lupeni, Lonea)⁵. Lupta muncitorilor și țăranilor pentru înlăturarea autorităților burghezo-moșierești, instrumente ale asupririi sociale și naționale, s-a generalizat în preajma Unirii pe întreg cuprinsul Transilvaniei, ridicînd la o viață politică independentă toate clasele, păturile și straturile sociale. Grevele muncitorilor din Cluj, Oradea, Reșița și Brașov, mișcările țărănești din Banat, Sălaj, Satu-Mare, Alba de Jos, Cluj și din alte regiuni ale Transilvaniei au măturat în lupta lor vechile autorități de stat, pregătind premisele materiale ale actului Unirii.

În lunile octombrie—noiembrie 1918 s-a desfășurat un puternic și rapid aflux al muncitorilor spre syndicate, „în fiecare oraș se înălțau syndicate... în care muncitorii veneau în mase“⁶, exprimînd prin aceasta tendința spre organizare a clasei muncitoare.

Organul de presă „Adevărul“ menționează că „peste 20.000 de băieși români sînt organizați în syndicate“⁷. Tendința spre organizare a maselor populare, afirmarea lor independentă pentru realizarea unirii și prin aceasta scuturarea jugului asupririi naționale s-a materializat, printre altele, prin crearea consiliilor muncito-

³ V. I. Lenin, *Despre problema națională și național-colonială*, București, 1958, p. 201.

⁴ *Arad és vidéke* din 10 oct. 1918, p. 3.

⁵ *Din istoria Transilvaniei*, vol. 2, ed. II, București, 1963, p. 419.

⁶ V. Liveanu, *1918, din istoria luptelor revoluționare din România*, București, 1960, p. 487.

⁷ *Adevărul*, nr. 12—13 din 26 ian. 1918.

rești, a comitetelor țărănești, a organizațiilor profesionale muncitorești, a consiliilor naționale pe întreg cuprinsul Transilvaniei. Se adevărea și se traducea în fapt unul din principiile fundamentale ale materialismului istoric: că masele populare sînt făuritorii istoriei, concretizîndu-se în aceste împrejurări în înfăptuirea unității statale a românilor, năzuința de veacuri a poporului nostru. Clasa muncitoare și masele țărănimii de pe ambele versante ale Carpaților au constituit forțele motrice sociale în procesul realizării marelui deziderat național ce avea să se înfăptuiască la 1 decembrie 1918.

La Reșița, în perioada respectivă, muncitorii au înlăturat vechile autorități, iar conducerea administrației locale este preluată de sfatul muncitoresc⁸. Întreaga populație din Lugoj, în frunte cu muncitorii, a luat parte la răsturnarea autorităților vechi locale și instaurarea consiliului popular, care avea menirea să lupte pentru încetarea războiului, libertate națională și ziua de lucru de 8 ore⁹. La Oradea muncitorii organizează de asemenea un sfat muncitoresc, iar consiliul național român de aici a organizat adunări populare pe întreg cuprinsul comitatului în vederea alegerii delegaților care să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Spre exemplificare, dăm mai jos cîteva localități unde au avut loc adunări populare la care „a participat întreaga populație”, cum ar fi Beiuș, Vascău, Aleșd, Beliu, Ceica etc.¹⁰.

La începutul lunii noiembrie 1918 muncitorii din Cluj, Brașov, Sighișoara, Dej și din alte localități reușesc să paralizeze puterea autorităților imperiale și să-și formeze sfaturi muncitorești.

Acțiuni de mare amploare au desfășurat muncitorii mineri din bazinele Valea Jiului, Munții Apuseni și Baia Mare. La Petroșeni muncitorii mineri au desființat jandarmeria, au alcătuit un consiliu muncitoresc și cu ajutorul gărzilor înarmate au instituit controlul muncitoresc asupra întregii activități. Din raportul misiunii militare franceze, care a vizitat Valea Jiului în decembrie 1918, rezulta că autoritatea Direcției minelor „de fapt nu mai există”. Consiliul muncitoresc a luat o serie de măsuri de competența unei puteri locale. Astfel, a intervenit în problema repartizării cărbunelui, a introdus ziua de muncă de 8 ore, a mărit salariile și a numit un „comisar al aprovizionării”, care avea sarcina să supravegheze menținerea prețurilor și să împiedice specula¹¹. Evenimente de seamă și lupte de amploare au avut loc în Munții Apuseni, Bihor, Sălaj, Baia-Mare, unde muncitorii mineri au încetat lucrul, au organizat puternice manifestații pentru încetarea războiului, pentru pace, pentru republică. În unele locuri s-au produs ciocniri sîngeroase între muncitorii mineri și autoritățile maghiare și austriace¹². O contribuție însemnată în lupta pentru zdrobirea puterii de stat austro-maghiare au adus-o muncitorii feroviari din Transilvania care, prin organizarea de greve și demonstrații în principalele centre din această parte a țării (Brașov, Cluj, Dej, Satu-Mare)¹³, au făcut să dispară pentru totdeauna edificiul putred al statului austro-ungar.

Lupta maselor populare împotriva autorităților imperiului austro-maghiar era indisolubil legată de lupta pentru eliberarea națională și socială, căci „în sînul fiecărui popor fierbea cu putere ideea independenței sociale, fiecare își pretindea egala îndreptățire în toate drepturile sale”¹⁴.

Acțiunile desfășurate de clasa muncitoare în perioada care a precedat unirea de la Alba-Iulia atît în România, cît și în Transilvania au avut drept rezultat o radicalizare a Partidului Social-Democrat de pe cele două versante ale Carpaților, exprimînd în programele lor tot mai adecvat năzuințele și idealurile de luptă ale maselor populare. „Procesul profund și rapid de radicalizare prin care trece mișcarea muncitorească din țara noastră în acești ani este însoțit de clarificări politice și ideologice, de hotărîrea de a rupe cu reformismul Internaționalei a II-a”¹⁵.

⁸ V. Liveanu, *op. cit.*, p. 480.

⁹ *Drapelul* din 5 nov. 1918.

¹⁰ *Tribuna Bihorului* din 25 nov. 1918.

¹¹ V. Liveanu, *op. cit.*, p. 483.

¹² *Adevărul*, nr. 49 din 9 dec. 1918.

¹³ *Loc. cit.*

¹⁴ *Adevărul*, nr. 11 din 17/30 dec. 1917.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 23.

Din această perspectivă se desprinde cu mai multă claritate rolul pe care l-a jucat secția română a P.S.D. din Ungaria în sistemul relațiilor social-politice în preajma unirii Transilvaniei cu România. Organul de presă „Adevărul” al secției române a C.C. al P.S.D.U. a constituit o importantă tribună de răspundere în mase a ideilor și năzuințelor spre unitate statală. În decembrie 1917 apare în acest organ de presă un articol al scriitorului ardelean Emil Isac, de o însemnătate deosebită, prin care social-democrații români critică poziția Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria, chemându-l în același timp la luptă activă pentru realizarea intereselor superioare ale națiunii române¹⁶. „Evenimentele politicii mondiale — scria Emil Isac — nu mai pot scuza tăcerea partidelor politice și ierte-mă iubiiții mei prieteni mai bătrâni din comitetul național, dacă îi fac atenți la o mare și ireparabilă greșală a conducerii: a intra în pasivitate chiar atunci când n-ar ajunge nici efortul întreg al intelectualității, al energiei, al curajului, ca să poți împlini datoriile ce le ai față de neam și omenire... nu este dorința numai a social-democrației române, ci a tuturor românilor de bine ca partidul național să intre în acțiune”¹⁷.

Din inițiativa fruntașilor social-democrați români ia ființă la 30 octombrie 1918, la Budapesta, Consiliul Național Român, compus din cite 6 reprezentanți ai celor două partide: Partidul Național Român și Partidul Social-Democrat (C.C. Român).

În scurt timp au luat ființă în orașele, comunele și satele din Transilvania consilii naționale, care au desfășurat o vie activitate în perioada lunilor octombrie și noiembrie 1918, pentru pregătirea ideologică a maselor în vederea Unirii.

Luptând consecvent pentru realizarea unirii Transilvaniei cu România, secția română a Partidului Social-Democrat și-a afirmat poziția sa hotărâtă, patriotică, pentru înfăptuirea desăvîșirii unității statale. Organul de presă al Partidului Social-Democrat din Ardeal, în cursul anului 1918, a publicat numeroase articole privind lupta socialiștilor români împotriva asupririi naționale, pentru desăvîșirea unității sale statale. „Era de datoria social-democrației să lupte pentru unire — se menționează în unul din documentele P.S.D. secția română — căci ea recunoaște în modul cel mai hotărît dreptul fiecărui neam de a se dezvolta nestingherit în cadrul său național... dar am făcut-o aceasta și pentru ca mai tirziu, cu atît mai ușor să putem lupta pentru nimicirea oricărei stăpîniri de clasă și pentru înfăptuirea societății socialiste”¹⁸.

Analiza făcută în lumina socialismului științific de poetul și publicistul socialist român Emil Isac, asupra realizării unității de stat a poporului nostru subliniază cît se poate de pregnant necesitatea obiectivă a acestui proces în viața fiecărei națiuni. „Vrem unirea tuturor elementelor românești, căci numai astfel sîntem asigurați că putem trăi viața unui popor civilizat și numai astfel ne este posibil ca, în sfîrșit, toată energia noastră să nu fie jertfită în lupta de rezistență, ci ca energia aceasta să poată fi folosită pentru progresul cultural, social și economic.

Un alt militant de seamă al social-democraților români din Transilvania, Ilie Cristea, precizează rolul pe care l-a avut secția română a P.S.D. în pregătirea Adunării Naționale de la Alba Iulia. El scria în noiembrie 1918 că „noi (social-democrații, n.n.) avem îndreptățirea a crede că sîntem fanfara prin care respiră sufletul acestui neam și, irezistibil instinctul nostru ne îndeamnă să strigăm în lumea largă că neamul românesc... vrea unirea sa desăvîșită într-un singur stat național românesc, unitar și independent”¹⁹.

Organizațiile politice social-democrate române din Transilvania, conștiente fiind de importanța și semnificația mișcării întregului popor pentru eliberarea lui socială și națională, au desfășurat o activitate susținută pentru prefaceri sociale și pentru înfăptuirea unității statale.

Realizarea principiului autodeterminării națiunilor în imperiul austro-ungar, a eliberării popoarelor asuprite și constituirea lor în state independente și suverane au determinat — cum era și firesc — ca secțiile naționale ale partidelor social-

¹⁶ Miron Constantinescu, *Date noi cu privire la unirea Transilvaniei cu România*, în *Viața Românească*, nr. 12/1966, p. 143.

¹⁷ *Idem*, p. 144 și *Adevărul* din 2 dec. 1917; *op. cit.*, p. 519.

¹⁸ *Adevărul*, nr. 48 din 2/15 dec. 1918.

¹⁹ *Glasul Ardealului*, nr. 4 din 14 nov. 1918.

democrate (cehă, slovacă, sîrbă, română etc.) să sprijine activ mișcarea de eliberare, să fie în primele rînduri pentru înlăptuirea dezideratelor naționale și sociale ale popoarelor lor. „Ar fi fost un păcat de neiertat din partea noastră (dacă social-democrația română din Transilvania n-ar fi susținut activ mișcarea de eliberare, n.n.), căci am fi atras astfel asupra mișcării socialiste întreaga urgie a poporului român, pătuns de idealul național, și ar fi făcut cu neputință pentru un timp îndelungat orice mișcare liberă de agitație și organizare”²⁰ a maselor de oameni ai muncii din România. Atît în programul P.S.D., secția română, cit și în coloanele organului său de presă „Adevărul” sînt reproduse în mai multe rînduri indicațiile prețioase ale lui C. D. Gherea privitor la necesitatea desăvîrșirii unității de stat a tuturor popoarelor, ca o condiție fundamentală a dezvoltării lor sociale și culturale. „O țară ca un organism social — scria C. D. Gherea în anul 1911 — trebuie să se dezvolte ca un organism întreg în marginile sale etnice. Împărțită în mai multe părți, cum e Polonia sau cum e în parte România, dezvoltarea sa devine anormală și nesănătoasă în cel mai înalt grad”²¹.

Secția română a Partidului Social-Democrat, reprezentînd partea cea mai conștientă a clasei muncitoare și țărănimii muncitoare din Transilvania, a exprimat în programul său poziția cea mai înaintată în ansamblul relațiilor politice create în preajma convocării Adunării Naționale de la Alba Iulia. O astfel de poziție hotărîtă de a înlăptui unitatea statală în cadrul unei Românie democratice o afirmă „Adevărul” din 27 noiembrie 1918: „Partidul Social-Democrat Român din Ungaria și Transilvania stă pe baza dreptului de liberă dispoziție a popoarelor...”²².

Cu ocazia întrunirilor convocate de organizațiile social-democrate în scopul alegerii delegațiilor pentru Alba Iulia au fost exprimate de către conducători, de către muncitorii de rînd, poziții înaintate, formulîndu-se cerințe și revendicări care depășeau prin conținutul lor programele tuturor organizațiilor politice din Transilvania în acea perioadă. La o mare întrunire a Partidului Social-Democrat Român, ținută la Timișoara în luna noiembrie 1918, muncitorul Iacob Crețulescu spunea în discursul său: „Ne vom uni cu România bine înțeles, dar trebuie să-i punem și ei condiții ca să treacă în nota timpului, să înlătore pe ciocoi, și... să formăm — țară mare, liberă și democratică. Nu ne mai trebuie boieri, nici simbolul care i-a ținut pe ei la putere [monarhia, n.n.]”²³.

Necesitatea înlăptuirii unor transformări democratice cerute de masele populare a fost limpede formulată de către militanții de seamă ai social-democrației din Transilvania, ocupînd prin aceasta o poziție înaintată în ansamblul relațiilor politice ale vremii. Astfel, Ilie Cristea, în preajma Adunării de la Alba Iulia, scria: „De altfel situația politică generală e de așa natură, încît democratizarea vieții politice și primenirea vieții sociale se impun așa zicînd cu forța. În mijlocul marilor prefaceri mondiale evoluția istorică nu va cruța nici dominația boierească din România”²⁴.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, printre cei 1.228 de delegați aleși în circumscripțiile electorale din toate județele Transilvaniei de către organizațiile politice, economice, culturale, religioase etc. au fost prezenți 150 de delegați ai social-democrației române, reprezentînd peste 60.000 de muncitori organizați²⁵. Alături de numeroși oameni politici, intelectuali cu vederi înaintate ca Vasile Goldiș, Emil Petrovici, dr. Petru Groza, Ion Vidu, Augustin Bena, se afla marea majoritate a C.C. al Partidului Social-Democrat Român în frunte cu Ioan Mihuțiu, Tiron Albani, Enea Grapini, Bazil Surdu, Iosif Receanu și mulți alții. De asemenea, și-au trimis delegați organizațiile sindicale și numeroase reuniuni de meseriași, plugari și muncitori de pe întregul cuprins al Transilvaniei. În afară de delegații aleși în marele sfat al națiunii române din Transilvania au venit din toate straturile și categoriile sociale, din nordul țării de la Sighetul

²⁰ Adevărul, nr. 2 din 13/26 ian. 1919.

²¹ C. Dobrogeanu-Gherea, Studiu care însoțește cartea lui K. Kautsky *Bazele social-democrației*, București, 1911 p. 264.

²² Adevărul din 27 nov. 1918. Vezi și A. Deac, *Mișcarea muncitorească și Unirea Țărilor Române*, în *AIPP*, nr. 1/1966, p. 106.

²³ Citat după A. Deac, *art. cit.*, p. 105.

²⁴ *Glasul Ardealului* nr. 22 din 24 nov. 1918

²⁵ *Loc. cit.*

Marmației pînă la Oravița la Dunăre, de la Carei și Satu-Mare pînă la Brașov, din Valea Jiului, Hunedoara și Munții Apuseni, în număr de peste 100 de mii, pentru a hotărî unirea Transilvaniei cu România.

Documentele vremii subliniază hotărîrea fermă a maselor populare române de a fi prezente la Alba Iulia pentru a decide asupra destinelor țării: „Mînați de o putere nevăzută, au plecat mii și zeci de mii de oameni spre Alba Iulia”²⁶. Toate suferințele de veacuri, toate gîndurile și zvîcnirile spre lumină, luptele și jertfele unui popor întreg au constituit mobilul principal care a determinat ca o populație de peste 100 de mii (după unele date peste 130 de mii) să participe nemijlocit la marea sărbătoare națională de la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia. Trenurile soseau unul după altul în gara de la Alba Iulia și toate erau ticsite de oameni care fluturau steagurile tricolore, iar din piepturile lor răsunau cîntecele Deșteaptă-te române, Pe-al nostru steag, Hora Unirii²⁷. Populația vechii cetăți din Alba Iulia mărturisise că nu știa în acea zi memorabilă pe cine să admire mai mult, „pe blăjenii plini de însuflețire, sau pe sibieni, sălișteni, brașoveni, lugojeni, arădeni, beiușeni, care se nizuiau să se prezinte în modul cel mai demn”²⁸. Sosirea moșilor îmbrăcați în minunatele lor haine mocănești cu straiete albe, minerii care sfredolesc pămîntul scoțînd din adîncuri nemăsurate bogății, „au produs un puternic entuziasm asupra mulțimii adunate la Alba-Iulia”²⁹.

Șiruri întregi de muncitori, țărani, tîrgoveți de pe tot cuprinsul Transilvaniei se scurgeau fără încetare spre Alba Iulia spre a ajunge în dimineața zilei de 1 decembrie 1918. „În fruntea fiecărui grup erau drapelul național tricolore... Printre ele erau și grupuri cu drapelul roșii. Erau delegații muncitorilor din Valea Jiului, de la Reșița, Bocșa, Anina, de la Brad, Roșia și Zlatna, de la Dej, Turda și Uioara”³⁰.

Neclintitele legi ale istoriei, voința și lupta poporului român pentru eliberarea sa socială și națională, potențată cu fiecare generație, avea să se împlinească și să devină o realitate o dată cu ziua de 1 decembrie 1918. Este demn de menționat evocarea emoționantă făcută zilei de 1 decembrie 1918 de Ilie Cristea în articolul intitulat simbolic „Învierea”, moment așteptat și pregătit de un neam întreg. „A sosit plinirea vremii! Azi stea dulce și fermecătoare îți cunoaștem taina! Azi știm, de ce-ți era legată venirea! Azi, cei cărora le aduci solia, sint pregătiți pentru primirea ta. Darul tău se revarsă nu numai asupra noastră, ci cuprinde cu razele ei alinătoare de dureri pe toți cei ce-au suferit”³¹.

În ședința preliminară din 30 noiembrie, precum și în cadrul Marii Adunări Naționale de la 1 decembrie, reprezentanții social-democrați au exprimat, în propunerile și discursurile lor, năzuințele maselor populare pentru desăvîrșirea unității statale a României și făurirea unui regim democratic, care să satisfacă cerințele arzătoare ale muncitorilor și țăranilor. „Cînd aderăm la unire — spunea unul din conducătorii secției române a P.S.D. — nu o facem numai pentru că în interiorul nostru există simțul acesta, ci și din convingerea fermă și conștiința clară că, prin postulatele luate în rezoluția prezentată, sint cuprinse toate celelalte garanții pentru democratizarea României”³².

Ioan Mișuț, în numele Partidului Social-Democrat Român, declara în ședința din 17—30 noiembrie 1918 de la Alba Iulia a Consiliului Național Român că Unirea decretată în punctul I numai așa se poate primi, dacă punctele II—VIII vor fi susținute ca bază a dezvoltării social-economice a păturilor de jos. Așa cum desprindem din lucrarea „Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România”, Ioan Mișuțiu „combate teza entuziaștilor să alergăm cu brațele deschise, să ne unim fără nici o condiție. D-sa precizează că „Acea țărănime vine aici, vine cu gîndul să ducă de aici pămînt și drepturi și pe baza aceasta vrea să se unească; asupra pe care a îndurat-o îl îndeamnă să vină aici pentru ca să fie om liber; nu vrea

²⁶ *Alba Iulia*, organ al proclamării unității naționale, nr. 1 din 27 nov. 1918.

²⁷ *Loc. cit.*

²⁸ *Loc. cit.*

²⁹ *Loc. cit.*

³⁰ T. Albani, *Douăzeci de ani de la Unire*, vol. 1, Oradea, 1938, p. 228.

³¹ *Glasul Ardealului* nr. 19 din 20 nov./3 dec. 1918.

³² *Românul* nr. 21 din 21 nov./4 dec. 1918.

să fie ca cei de dincolo, unde l-au privit pe țaran ca pe un dobitoc... aceasta nu însemnează că noi nu vrem unirea; vrem simplu să avem dată condiția, ca nici posibilitatea asupririi țaranului să nu mai fie³³. În spiritul acordului general, inclusiv al delegației Partidului Social-Democrat, și-a găsit formularea aliniatul 1 și 2 din articolul III privitor la relațiile dintre națiunea română și minoritățile conlocuitoare, hotărînd deplină libertate națională pentru toate popoarele (minoritățile, n.n.) conlocuitoare... egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat³⁴.

O altă cucerire a forțelor democratice a constituit-o lărgirea dreptului de vot pentru ambele sexe în mod proporțional, așa cum rezultă din articolul al III-lea, aliniatul 3: „Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vîrstă de 21 ani, la reprezentarea în comune, județe ori parlament³⁵.”

Documentul istoric adoptat de Adunarea Națională reflectă din plin influența pe care a exercitat-o mișcarea revoluționară burghezo-democratică, precum și lupta militanților partidului social-democrat român din Transilvania. Cu toate că cele 12 puncte din hotărîrea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia nu s-au concretizat în viață decît într-o formă ciuntită, forțele reacționare fiind interesate să le golească conținutul lor real, actul oficial al unirii rămîne ca o expresie a revendicărilor și aspirațiilor democratice ale poporului român.

Congresul Partidului Social-Democrat Român din Ardeal și Banat, ținut în zilele de 19—20 ianuarie 1919 la Sibiu, luînd act despre darea de seamă a comitetului, declară în unanimitate că delegații sînt „în deplin acord cu ținuta delegațiilor social-democrați, care, la Adunarea Națională de la Alba Iulia, în concordanță cu voința întregului neam românesc, au votat pentru unirea tuturor românilor³⁶. În noul program adoptat la Congres își vor găsi o formulare mai precisă, mai bine conturată, unele din cerințele și revendicările maselor muncitoare, constituind pentru Partidul Social-Democrat realizarea unor importanți pași înainte. Astfel, sînt prevăzute sarcini de realizat ca: reorganizarea învățămîntului public, etatizarea tuturor școlilor și excluderea învățămîntului religios din școală, învățămîntul primar gratuit și obligatoriu; hrană, îmbrăcăminte și material didactic gratuit pentru elevii săraci din rețeaua învățămîntului primar, mediu și profesional. Drepturi egale ale femeilor cu bărbații; opt ore de lucru pentru fiecare muncitor; vot universal direct și secret pentru toți locuitorii țării de la vîrsta de 20 de ani, fără deosebire de neam, religie, sex³⁷. Ca orice program, în general, al partidelor Internaționalei a II-a, nici noul program al Partidului Social-Democrat din Transilvania nu reușește să oglindească semnificația alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, precum și mijloacele revoluționare de cucerire a puterii politice.

Secția română a Partidului Social-Democrat din Transilvania a primit un larg sprijin din partea mișcării muncitorești și socialiste din România. Luptele muncitorilor și țăranilor desfășurate în toamna anului 1918 în România, solidaritatea maselor populare din Țara Românească și Moldova cu mișcarea românilor din Transilvania pentru eliberarea lor națională și socială au creat un climat politic favorabil care a grăbit procesul de desăvîrșire a unității de stat a poporului român. Presa socialistă și democratică din vechea Românie, precum și „conducătorii muncitori veniți din România în Ardeal³⁸ au desfășurat o vastă propagandă pentru unire, nu numai în cercurile muncitorești, ci și printre țărani³⁹. Așa cum subliniază organul de presă „Socialismul“, „Partidul Socialist din România, reprezentant al clasei muncitoare, își ia angajamentul de a lupta împreună cu muncitorimea din teritoriile alipite pentru respectarea libertăților și drepturilor cucerite și socotește ca un punct al său de onoare respectarea drepturilor minorităților de altă naționalitate pe toate terenurile, economic, politic și cultural⁴⁰.”

³³ I. Clopoțel, *Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România*, Cluj, 1926, p. 114.

³⁴ *Din istoria Transilvaniei*, vol. 2, ed. II, p. 452.

³⁵ *Loc. cit.*

³⁶ *Adevărul* nr. 2 din 13/26 ian. 1919.

³⁷ *Loc. cit.*

³⁸ T. Albani, *op. cit.*, p. 205—206.

³⁹ *Loc. cit.*

⁴⁰ *Socialismul* nr. 37 din 17 febr. 1919.

În articolul „Unirea noastră a ieșit din adâncurile nepătrunse ale firii“, Ilie Cristea subliniază pe bună dreptate efortul, dorința și lupta coordonată a întregului popor român de pe întreg cuprinsul patriei pentru a realiza marele deziderat național — Unirea Transilvaniei cu România. „Adevărul e că nimeni dintre noi n-ar fi în stare să spună că această reînviere națională de care parte a Carpaților a fost mai adânc dorită. Cînd de pe un corp cad lanțurile robiei, cine ar putea spune care membru se bucură mai mult? Fericirea e aceeași a tuturor“⁴¹.

În primele zile după Adunarea de la Alba Iulia presa sașilor, comentînd principiile cuprinse în hotărîrea adoptată cu această ocazie, avea cuvinte de simpatie pentru unirea cu România. Organizîndu-se o mare adunare a sașilor la Mediaș în ziua de 8 ianuarie 1919, adunare la care a participat întreaga populație săsească, „rezultatul adunării a fost că reprezentanții poporului săsesc, împreună cu adunarea au hotărît unirea poporului săsesc cu România“⁴². Organul de presă al sașilor, „Schässburger Zeitung“ din Sighișoara, a publicat în ajunul adunării naționale de la Alba Iulia un articol ce sublinia cît se poate de favorabil mișcarea românilor pentru realizarea unității lor naționale. „Miine, în 1 decembrie, o sută de mii de români se vor întruni în valea Mureșului la Alba Iulia. Reședința principilor ardeleni, bătrînul Bălgrad va fi martorul înălțării ce zguduie adîncuri sufletești într-un popor plin de viață și deșteptat la glasul de libertate. În fața tribunalului istoriei, românii cu gîndul înțelept că trebuie să-și asigure pentru toate veacurile dreptul naționalității lor, se desfac de Ungaria“⁴³.

Lupta revoluționară a poporului român în frunte cu clasa muncitoare și țărănimea muncitoare de pe ambele versante ale Carpaților a înfăptuit la Alba Iulia unul din cele mai înalte idealuri pentru care s-au adus jertfe secole de-a rîndul: desăvîrșirea unității de stat a României.

În cuvinte pline de emoție și de un cald patriotism, Ilie Cristea a surprins nu numai acțiunile factorului hotărîtor al dezvoltării istoriei — masele populare — în lupta pentru desăvîrșirea unității de stat, dar a atribuit și elementului natural o anumită semnificație istorică pentru destinele acestei națiuni. „Voi uriași Carpați, care cu crestele voastre tinere v-ați ridicat ca un blestem între noi, fiți de aici înainte mîreața noastră cetate, așa cum v-a destinat firea, cum v-a înțeles Marele Strămoș. Voi țărini mînoase! Lăcomia străină, care vouă v-au stors suc, iar nouă ne-a supt sîngele, a pierit ca un vis urît și dulcea noastră înfrățire e pe veci pecetluită. Voi rîuri dragi, care duceți pe unda călătoare șoaptele tainice ale inimilor noastre, celor care vă înțelegem graiul, duceți de aici înainte cîntecul biruitor al dreptății“⁴⁴.

Contribuția socialiștilor români din Transilvania la realizarea acestui deziderat național este cu atît mai valoroasă, cu cît ei au exprimat și formulat pentru masele populare revendicări ce depășeau limitele și orizontul strîmt al spiritului burghez. Ei au socotit pe bună dreptate că unirea va deschide larg drumul forțelor revoluționare din România.

„Înfăptuirea unității statului român — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție; înmănușcherea laolaltă a energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru a creat condiții favorabile activității forțelor progresiste ale societății, mișcării muncitorești revoluționare“⁴⁵. Procesul de radicalizare a secțiilor române ale partidelor social-democrate și a Partidului Socialist din România în perioada avîntului revoluționar, capacitatea lor de a exprima în general just unele interese fundamentale ale maselor populare, printre care necesitatea înfăptuirii desăvîrșirii unității de stat, a dus în cele din urmă la transformarea partidului socialist din România în partid comunist, avangardă a clasei noastre muncitoare.

TROFIN HĂGAN

⁴¹ *Glasul Ardealului* nr. 20 din 21 nov./4 dec. 1918.

⁴² *Alba Iulia* din 15 ian. 1919.

⁴³ *Schässburger Zeitung* din 30 nov. 1918. Vezi și *Telegraful Român* nr. 134 din 11 dec. 1918.

⁴⁴ *Glasul Ardealului* nr. 24 din 27 nov./10 dec. 1918.

⁴⁵ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 21.

CONTRIBUTION DES SOCIALISTES ROUMAINS À L'ACCOMPLISSEMENT
DE L'UNION DE LA TRANSYLVANIE AVEC LA ROUMANIE

(Résumé)

L'investigation du phénomène historique d'une telle importance comme l'Union de la Transylvanie avec la Roumanie en 1918 dirige l'auteur vers la constatation que l'accomplissement de l'unité statale du peuple roumain a eu lieu dans les conditions de l'affirmation de plus en plus accentuée du rôle du prolétariat, la force la plus progressiste de la société, représentente conséquente des idéals de progrès, de libération sociale et nationale du peuple.

Des brillants militants du Parti Social-Démocrate — section roumaine — de la Transylvanie, comme Ioan Mihuţ, Tiron Albani, Enea Grapini, Bazil Surdu, Ilie Cristea, Iosif Receanu et encore plusieurs d'autres ont développé une intense activité politique et sociale en faveur de la réalisation de l'unité et ont préparé la Grande Assemblée Nationale de Alba Iulia du 1 Décembre 1918.

Le P.S.D. section roumaine de Transylvanie a été l'expression d'une position avancée qui a millité pour l'accomplissement des révendications radicaux demandées par le peuple roumain de la Transylvanie.